

Eric Goewie over biologisch-dynamische landbouw:

"Spits die niet wordt aangespeeld, kan weinig uitrichten"

Dit jaar beleeft de biologisch-dynamische landbouw zijn 75-jarig jubileum. Naar aanleiding hiervan vroegen we emeritus professor dr. ir. Eric Goewie naar de actuele betekenis van deze stroming binnen de landbouw. Zowel aan de universiteit als in de praktijk heeft de biologisch-dynamische benadering het moeilijk, constateert de voorvechter. Het komt erop aan het huidige economische paradigma te doorbreken. "De oplossing kan alleen komen vanuit de consument."

TEKST & FOTO LEEN JANMAAT

Eric Goewie was hoogleraar Ecologische landbouw aan Wageningen Universiteit (WUR). Onder zijn leiding groeide de vakgroep enorm. Goewie ontwikkelde een eigen, organische visie en onderzoeksbenadering. Na zijn vertrek is er veel veranderd aan de universiteit. Wageningen lijkt nu bij monde van bestuursvoorzitter Aalt Dijkhuizen zelfs een volkomen tegengestelde richting in te slaan. Goewie ontvangt ons in zijn woonkamer met uitzicht op tuin en vijver. Het vraaggesprek verloopt open en ontspannen.

Waarom maakt u zich sterk voor biologische landbouw?
"Mijn achtergrond is gewasbescherming vanuit een biochemische hoek. Ik had daardoor ook

HOE KRIJGEN WE DE CONSUMENT MEER BETROKKEN?

"Het Demeter keurmerk is noodzakelijk zolang biologisch-dynamische producten in anonieme ketens terecht komen. Consumenten weten nog onvoldoende waar het merk voor staat. Wel is er zeker behoefte aan kwaliteit. Topkoks willen bijvoorbeeld weten waar hun ingrediënten vandaan komen, zij kiezen de teler uit en niet het merk. Herkenning en vertrouwen vormen dan de basis. De verbinding ontstaat vooral nadat de kok, inkoper of consument op bezoek is geweest bij de boer. Transparante ketens en ontmoeting van producent en consument zijn belangrijker dan streng gecontroleerde certificeringmerken."

belangstelling voor de toelating van bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Hierbij gaat het om de werking van middelen en de effecten die deze stoffen hebben op gezondheid en milieu. Tijdens mijn reizen ontdekte ik dat de negatieve effecten van bestrijdingsmiddelen op mens en dier veel groter zijn dan door fabrikanten worden erkend. Zo weten medewerkers van plantages dat zwangere vrouwen beter niet op de plantage kunnen werken in het begin van hun zwangerschap. Men is bekend met de grote risico's op misvormde baby's. Dit weten vanuit eigen waarneming en ervaring bracht mij op een ander spoor. Dit andere spoor ben ik blijven volgen, met als gevolg dat ik mij ging verdiepen in geïntegreerde vormen van gewasbescherming. Hierna heb ik als hoogleraar in Wageningen, samen met enthousiaste vakgroepmedewerkers, gewerkt aan de wetenschappelijke onderbouwing en betekenis van biologische landbouw."

Hoe kijkt u aan tegen de uitspraak van Dijkhuizen? "Er bestaat nog steeds een fundamenteel verschil in visie en wetenschapsbeoefening tussen gangbare en biologisch-dynamische landbouw. Dit verschil in benadering en onderzoeksaanpak leidde uiteindelijk tot de ontmanteling van de vakgroep Ecologische landbouw en van de ecologische poot van proefbedrijf De Minderhoudshoeve in 1999. Ik noem de gangbare benadering het deeltjesdenken. Vanuit dit deeltjesdenken is de visie van Dijkhuizen begrijpelijk, maar achterhaald. Het gaat voorbij aan samenhangen in de levende natuur. We gaan nu van het deeltjesdenken naar het golfdenken. Die beweging zie ik ook in de fysica. Natuurwetenschappers ontdekten dat materie en energie verschijningsvormen zijn van

AALT DIJKHUIZEN IN TROUW:

"We moeten dus niet minder, maar meer intensieve landbouw gaan plegen. Anders voldoe je niet aan de morele opdracht om meer mensen te voeden. Bovendien ontnem je de Nederlandse economie een grote kans in een van de groeimarkten van de toekomst."

WETENSCHAP EN FENOMENOLOGIE

De huidige natuurwetenschap gaat uit van de materiële werkelijkheid en het meetbare: meten is weten. De eigen waarnemingen en ervaringen worden gewantrouwd. De goetheanistische-fenomenologische methode is een vorm van wetenschappelijk onderzoek die juist wel de zintuiglijke waarnemingen gebruikt. Fenomenologie is waarnemen zonder te oordelen, door wat waargenomen wordt voor zichzelf te laten spreken. In Nederland is het [Louis Bolk Instituut](#) te Driebergen in staat om met deze onderzoeksmethode om te gaan op het gebied van landbouw, gezondheid en voeding.

informatie over levensverschijnselen. Dit meen ik soms terug te zien bij traditionele vormen van landbouw waarin innerlijk weten een rol lijkt te spelen. We kunnen nog veel meer vertrouwen op het inzicht van agrariërs, zij hebben ervaring met het regulerende vermogen van agro-eco-systemen. Ook dieren weten vaak wat gezond is. Zo is vastgesteld dat drachtige koeien in een natuurlijke omgeving zelf een ander rantsoen kiezen dan koeien die geen kalf dragen. Natuurlijk gedrag speelt ook een rol bij familiekwades en het houden van vee in open stallen. Biologisch-dynamisch is voor mij een uitvoerbaar concept voor duurzame ontwikkeling van de landbouw. De biologisch-dynamische

Buyts & Ko is gevestigd in Wageningen en biedt een volledig assortiment aan biologische levensmiddelen. Waar mogelijk komen de producten uit de buurt (rechtstreeks), de producenten worden uitgenodigd deel te nemen in de onderneming. Anderzijds nemen ook consumenten deel in Buyts & Ko. In afstemming keuzes worden gemaakt in de producten die worden aangeboden. Door betrokkenheid van zowel producenten als consumenten ontstaat er uitwisseling en verbinding. Door transparantie zijn consumenten ook bereid om te investeren in winkel en voorraden. Op dit moment is de winkel in omvang naar Food community-Lazuurmarkt. Hiermee wordt de verbinding tussen producent en consument meer structureel geregeld met accent op de couleur locale. Zie [www.lazuur.com](#)

wereld kan dit met meer lawaai naar buiten brengen. Lastig, maar de consument luistert."

Welke rol vervult de biologisch-dynamische landbouw?

"De biologische of eigenlijk de gehele landbouw is schatplichtig aan biologisch-dynamische landbouwers. Ik zeg met nadruk landbouwers, omdat biologisch-dynamische landbouwers de echte voorlopers zijn. Zij hebben de moed om het anders te doen en niet mee te gaan in de mainstream en de gangbare lobby. Er is moed voor nodig te vertrouwen op eigen waarneming en gevoel. Dat deze moedige boeren het niet gemak-

kelijk hebben komt voort uit economische belangen, juist ook in de landbouw. Het rendement op geïnvesteerd vermogen is hier de richtlijn waarmee besluiten worden genomen. Deze richtlijn is diep geworteld in de huidige landbouw en remt de groei van biologisch-

dynamische landbouw. Biologisch-dynamische boeren komen hierdoor in de knel. Feitelijk hanteren alle banken hetzelfde risicomijdende principe."

Hoe doorbreken we deze impasse?

"In het huidige economische verkeer vormen de boeren de sluitpost. De oplossing kan alleen komen vanuit de consument. Hoe we de burger meer betrokken en enthousiast krijgen, blijft voor mij een nog onopgelost probleem. Initiatieven zoals Buyts & Ko vind ik een geweldige poging om consumenten een rol te geven in assortimentkeuze en prijsvorming. Dit doorbreekt het paradigma van het economische denken. De biologisch-dynamische boer van nu zie ik als een geïsoleerde spits die onvoldoende aansluiting heeft vanuit het middenveld of achterhoede. Zolang de spits niet wordt aangespeeld, kan hij weinig uitrichten. Probeer dus uit de comfortzone te komen en zoek samenwerking."

Leen Janmaat is werkzaam bij het Louis Bolk Instituut